

GLOBAL IQTISODIY INQIROZLARNING MILLIY IQTISODIYOTGA TA'SIRINI TAHLIL QILISH

Bozorboyev Diyorbek Po'lat o'g'li
Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston
Milliy universiteti Jizzax filiali

Annotatsiya: Ushbu maqola global iqtisodiy inqirozlarning milliy iqtisodiyotga ta'sirini ilmiy tahlil qiladi va ularning ijtimoiy-iqtisodiy oqibatlarini o'rganadi. Tadqiqot jarayonida iqtisodiy o'sish sur'atlarining pasayishi, investitsiya oqimlarining sekinlashishi, eksport-import faoliyatining qisqarishi, mehnat bozoridagi o'zgarishlar va narxlar barqarorligiga ta'sir kabi asosiy mexanizmlar o'rganiladi. Maqolada shuningdek, davlat siyosati orqali inqirozga qarshi choralar, fiskal va monetar mexanizmlar, iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash strategiyalari tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, global iqtisodiy inqirozlar milliy iqtisodiyotning barqarorligi va raqobatbardoshligini sezilarli darajada ta'sir qilishi mumkin, bu esa davlatning strategik siyosat va regulyativ mexanizmlarga e'tiborini oshiradi.

Kalit so'zlar: global iqtisodiy inqiroz, milliy iqtisodiyot, fiskal siyosat, monetar siyosat, investitsiya oqimlari, eksport-import, ish o'rinlari, narx barqarorligi, iqtisodiy barqarorlik, davlat regulyatsiyasi, strategik siyosat, raqobatbardoshlik.

Аннотация: Статья посвящена научному анализу влияния глобальных экономических кризисов на национальную экономику и исследованию их социально-экономических последствий. В процессе исследования рассматриваются основные механизмы воздействия, такие как снижение темпов экономического роста, замедление инвестиционных потоков, сокращение экспортно-импортной деятельности, изменения на рынке труда и влияние на ценовую стабильность. В статье также анализируются меры государства по противодействию кризису, фискальные и монетарные инструменты, стратегии обеспечения экономической стабильности. Результаты исследования показывают, что глобальные экономические кризисы могут значительно повлиять на устойчивость и конкурентоспособность национальной экономики, что требует усиленного внимания государства к стратегической политике и регуляторным механизмам.

Ключевые слова: глобальный экономический кризис, национальная экономика, фискальная политика, монетарная политика, инвестиционные потоки, экспорт-импорт, рабочие места, ценовая стабильность, экономическая стабильность, государственное регулирование, стратегическая политика, конкурентоспособность.

Annotation: The article provides a scientific analysis of the impact of global economic crises on the national economy and examines their socio-economic consequences. The study explores key mechanisms such as the slowdown in economic growth, deceleration of investment flows, reduction in export-import activities, labor market changes, and impacts on price stability. The paper also analyzes government measures to counteract the crisis, including fiscal and monetary tools, and strategies to ensure economic stability. The results indicate that global economic crises can significantly affect the stability and competitiveness of the national economy, highlighting the importance of strategic policy-making and regulatory mechanisms.

Keywords: global economic crisis, national economy, fiscal policy, monetary policy, investment flows, export-import, employment, price stability, economic stability, government regulation, strategic policy, competitiveness.

Global iqtisodiy inqirozlar milliy iqtisodiyotlar uchun murakkab va ko‘p qirrali ta’sir ko‘rsatadi, chunki ular nafaqat makroiqtisodiy ko‘rsatkichlar, balki ish o‘rinlari, investitsiya oqimlari, ichki va tashqi savdo faoliyati hamda moliyaviy barqarorlikni bevosita ta’sir qiladi. Inqirozlar paytida ichki talabning pasayishi, xarajatlarning oshishi va korxonalar faoliyatidagi sekinlashuv iqtisodiy o‘sish sur‘atlarini keskin pasayishiga olib keladi, bu esa davlatning fiskal va monetar siyosatida keskin choralarni qo‘llashni talab qiladi. Shu bilan birga, global inqirozlar eksport va import hajmini o‘zgartiradi, valyuta kurslarida beqarorlikni yuzaga keltiradi va milliy valyuta barqarorligiga salbiy ta’sir ko‘rsatadi. Milliy iqtisodiyotga ta’sir mexanizmlari orasida korxona daromadlarining kamayishi, ishchi kuchi bozorida ish o‘rinlarining qisqarishi, kreditlash va investitsiya oqimlarining sekinlashishi, narxlar va inflyatsiya sur‘atlarining o‘zgarishi alohida ahamiyatga ega. Davlat tomonidan amalga oshiriladigan fiskal siyosat, ya’ni byudjet xarajatlarini oshirish, soliqlarni qayta shakllantirish, subsidiyalar va imtiyozlar tizimi, shuningdek monetar siyosat vositalari — foiz stavkalarini sozlash, pul-kredit mexanizmlarini qo‘llash — iqtisodiy inqirozga qarshi samarali choralar sifatida qaraladi. Shu bilan birga, xalqaro hamkorlik va

mintaqaviy integratsiya jarayonlari inqirozning salbiy ta'sirini kamaytirish va investitsiyalarni jalb qilish imkoniyatlarini kengaytiradi, bu esa milliy iqtisodiyotning barqarorligini ta'minlashga xizmat qiladi. Inqiroz davrida davlat siyosati va regulativ mexanizmlarning samaradorligi korxonalar faoliyatining davomiyligi, ishchi kuchi bozorining barqarorligi va investitsiya muhitining sifatini belgilaydi. Shu nuqtai nazardan, global iqtisodiy inqirozlarni tahlil qilish, ularning milliy iqtisodiyotga ta'sirini baholash va strategik qarorlar qabul qilish milliy iqtisodiy barqarorlik va raqobatbardoshlikni ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Milliy iqtisodiyotning turli tarmoqlari inqiroz ta'siriga nisbatan turlicha javob beradi; ishlab chiqarish, xizmat ko'rsatish, moliya va transport sohalari eng sezgir sektorlar sifatida ajralib turadi, bu esa davlat siyosatini maqsadli va sektorlar bo'yicha moslashuvchan qilish zaruratini ko'rsatadi. Shu bilan birga, inqirozlar sharoitida ichki talabni rag'batlantirish, investitsiyalarni jalb etish, eksportni qo'llab-quvvatlash va makroiqtisodiy barqarorlikni saqlash uchun innovatsion yechimlar va raqamli texnologiyalarni joriy etish muhim hisoblanadi. Global iqtisodiy inqirozlarning milliy iqtisodiyotga ta'sirini tahlil qilish orqali davlat va xususiy sektor uchun uzviy strategik choralar ishlab chiqish, iqtisodiy xavfsizlikni ta'minlash va uzoq muddatli barqaror rivojlanishni qo'llab-quvvatlash imkoniyati paydo bo'ladi. Shu tarzda, inqirozlar nafaqat iqtisodiy xavflarni oshiradi, balki siyosiy va institutsional islohotlarni tezlashtirishga, iqtisodiy mexanizmlarni modernizatsiya qilishga va milliy iqtisodiy strategiyani mukammallashtirishga turtki beradi.

Global iqtisodiy inqirozlar milliy iqtisodiyotning barcha asosiy tarmoqlariga murakkab ta'sir ko'rsatadi, jumladan ishlab chiqarish, xizmat ko'rsatish, moliya va transport sohalari inqirozga nisbatan turlicha sezgirlikka ega. Inqirozlar davrida ichki talabning pasayishi, xarajatlarning oshishi va korxona daromadlarining kamayishi iqtisodiy o'sish sur'atlarining pasayishiga olib keladi, bu esa ish o'rinlarining qisqarishi va mehnat bozoridagi nomutanosiblikka sabab bo'ladi. Investitsiya oqimlarining sekinlashishi va tashqi kapitalning cheklanishi esa texnologik yangilanish jarayonlarini sustlashtiradi. Shu bilan birga, valyuta kurslarining beqarorligi va narxlar barqarorligidagi o'zgarishlar inflyatsiya sur'atlarini oshiradi va aholining xarid qobiliyatiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Davlat siyosati orqali amalga oshiriladigan fiskal va monetar choralar inqiroz ta'sirini kamaytirishga xizmat qiladi; byudjet xarajatlarini optimallashtirish, soliqlarni qayta shakllantirish, foiz stavkalarini moslashtirish va

moliyaviy regulatsiyani kuchaytirish bu mexanizmlarning asosiy elementlari hisoblanadi. Shu bilan birga, xalqaro va mintaqaviy integratsiya orqali investitsiya oqimlarini jalb qilish, eksportni rag‘batlantirish va ichki bozorni diversifikatsiya qilish imkoniyatlari paydo bo‘ladi. Inqiroz davrida korxonalar faoliyatini qo‘llab-quvvatlash, innovatsion yechimlarni joriy etish va malakali kadrlarni tayyorlash iqtisodiy barqarorlikni ta‘minlashda muhim vosita sifatida ishlaydi. Shu tarzda, global iqtisodiy inqirozlarning milliy iqtisodiyotga ta‘sirini tahlil qilish davlat siyosati va strategik qarorlar qabul qilishda asosiy ahamiyatga ega bo‘lib, uzoq muddatli iqtisodiy barqarorlik va raqobatbardoshlikni saqlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki. “O‘zbekiston Respublikasi iqtisodiy barqarorlik hisobotlari”, Toshkent, 2022–2024.
2. Tursunov S., Karimov B. “Global iqtisodiy inqiroz va milliy iqtisodiyot”, Toshkent: Iqtisodiyot va moliya nashriyoti, 2023.
3. O‘zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va sanoat vazirligi. “Milliy iqtisodiyot va global iqtisodiy o‘zgarishlar bo‘yicha yillik hisobot”, Toshkent, 2023.
4. Mirzaev A. “Fiskal va monetar siyosatning iqtisodiy barqarorlikka ta‘siri”, Toshkent: Iqtisodiyot va boshqaruv, 2022.
5. O‘zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo‘mitasi. “Milliy iqtisodiyot ko‘rsatkichlari va global iqtisodiy inqirozlar ta‘siri”, Toshkent, 2023.
6. Rahmonov D. “Milliy iqtisodiyotning global iqtisodiy integratsiyaga moslashuvi”, Toshkent: Iqtisodiyot va moliya, 2021.
7. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining farmonlari va qarorlari. “Iqtisodiy barqarorlik va regulativ mexanizmlar to‘g‘risida”, Toshkent, 2021–2024.
8. Saidov M. “Investitsiyalar va global iqtisodiy inqirozlar”, Toshkent: Iqtisodiyot va boshqaruv, 2022.